

Kurzová, Helena

Česká a slovenská balkanistická jazykověda 1986-1993

In: *Studia Balkanica Bohemo-Slovaca. IV, (Příspěvky přednesené na IV. balkanickém sympoziu v Brně ve dnech 25. a 26. května 1994)*. Dorovský, Ivan (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995, pp. 20-29

ISBN 8021011580

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/122731>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ČESKÁ A SLOVENSKÁ BALKANISTICKÁ JAZYKOVĚDA 1986–1993

Lingvistická balkanistika je v rámci jazykovědy součástí areální lingvistiky Evropy, k jejímuž konstituování a rozvoji dal vlastně výzkum balkánské konvergence podnět. Toto začlenění je zároveň v souhladu s interdisciplinárním zařazením studia balkánských jazyků do komplexně pojaté balkanistiky. Jazykový výzkum evropských areálů může být veden s převládajícím zřetelem typologickým, pod názvy jako lingvistická struktura Evropy, areální typologie Evropy atd., nebo se zřetelem historickým a srovnávacím, kdy se areální metoda podílí s metodou genetickou na výzkumu vývoje evropských jazyků. Obě tyto hlediska mají v našem balkanistickém výzkumu dobrou tradici. Typologie je spjata s především s balkanistickým dílem Vladimíra Skaličky, které bylo v námi sledovaném období již jen předmětem analýz.¹ Z historického hlediska mohou být, vzhledem k dominantnímu postavení indoevropských jazyků v Evropě, areální studia, tedy i moderní balkanistika, o kterou nám zde jde, nejenom paleobalkanistika, součástí šíře a netradičně pojaté indoeuropeistiky. U nás je toto pojetí zakotveno, naši přední indoeuropeisté věnovali balkanistice pozornost. Pavel Trost přispěl k balkanistice významně a věnoval ji jednu ze svých posledních studií, příspěvek přednesený na sympoziu v roce 1987, kde také vystoupil jiný náš významný indoeuropeista, František Kopečný. Areální metodu uplatňuje ve vlastní indoeuropeistice profesor Erhart, kterému ostatně není ani balkanistika speciálně cizí (recenzoval např. základní balkanistické práce), ale hlavně více než kdo jiný postihuje součinnost a prolínání areálních a genetických vztahů při vývoji indoevropských jazykových skupin a jazyků. Nemohu se tady šířit o tom, jaké má toto pojetí, (spjaté se jménem Trubeckého) dosah nejen teoretický, nýbrž i osvětový. Tradiční indoeuropeistika svým, metodicky zčásti pochopitelným, kultem jazykové čistoty a archaičnosti, otvírala prostor předsudkům spatřujícím v projevech jazykových kontaktů degradaci jazyka. V kontextu areální lingvistiky se proti těmto předsudkům staví fakta svědčící opačným směrem. Ukazuje se totiž, že právě jazyky s velkou kulturní prestiží a vlivem jsou jazyky bohatě ovlivněné a často vyložené smíšené, tak francouzština, angličtina, a ze starších jazyků jistě i latina.

Areální lingvistika je převážně pojímána tak, že se zabývá jazykovou situací a procesy na úrovni jazyků mluvených i spisovných, a zahrnuje tedy supraareální působení kulturních jazyků, latiny, řečtiny, staroslověnštiny, jeho integrující roli při vytvoření evropského jazykově kulturního společenství, k němuž patří i jazyky neindoevropské, i jeho roli při formování jednotlivých areálů.

V přehledu bádání spadajícího do oblasti balkanistiky za leta 1986 až 1993 je na místě začít těmi příspěvky, které jsou zaměřeny na balkánskou konvergenci anebo na jiné aspekty balkánské jazykové situace, a to se zřetelem k jazykům balkánským slovanským i neslovanským. Brněnská balkanistická symposia byly příležitostí, kde zazněly takové příspěvky i v období, kdy lingvistická balkanistika ztratila to postavení, jaké měla na konci šedesátých a počátku sedmdesátých let. Na posledním symposiu to byly m.j. již zmíněné příspěvky Pavla Trosta a Františka Kopečného. Pavel Trost (215–227) se zabývá otázkou vnitřních souvislostí mezi jednotlivými tzv. balkanismy a vlivem komunikativní situace na povahu balkánských shod. Příspěvek Františka Kopečného (221–227) je směrodatný v tom smyslu, že obsahuje náznaky konfrontace balkánského a středoevropského areálu, což se rýsuje jako jeden ze směrů dalšího bádání. V této souvislosti bych ráda ocenila pochopení, jaké pro výzkum středoevropského areálu projevil ředitel Středoevropské univerzity George Soros, tím že ho začlenil do výzkumného programu této univerzity. Z dalších příspěvků konferenčního sborníku je komplexní charakteristice balkánských kontaktů věnován příspěvek Antonína Vaška (228–234), balkanismy jako produkty mezijazykové komunikace a jejich postižitelnosti konstruktem se zabývá Sáva Heřman (250–254)². Další příspěvky se týkají balkánského lexika: Vladimír Šaur, Balkánské etymologie (235–241), Karel Horálek, K archaismům v balkánských pohádkách (268–273), Eva Havlová, K homonymům v bulharštině (242–249). Zdeňěk Wittoch zde předložil jeden ze svých posledních příspěvků k dějinám rumunštiny (255–260), tentokrát kritické poznámky na okraj knihy G. Ivănesca, *Istoria limbii române*, Vincent Blanár pojednal o vztazích Konstantina Jirečka ke Slovensku (261–267). I mimo balkanologické symposium však byly v tomto období publikovány práce týkající se balkánské konvergence. Jsou to především příspěvky Jana Sedláčka, které, i v případech, kdy v titulu jsou uvedeny jen slovanské jazyky nebo jen srbocharvátština, přesto zahrnují i zřetel k ostatním balkánským jazykům, tak např. *On the problem of dependent structures with the conjunction da in Bulgarian in the context of Balkan languages* EBT 7, 1987, 207–212; *Hypotaktické vyjadřování potenciální podmínky v jižní slovanštině, zvl. v srbocharvátštině*. *Slavia*

60, 1991, 353–366. Snažila jsem se (aniž bych to dokončila) sledovat ohlasy naší jazykovědné balkanistiky v zahraniční literatuře (v monografiích i v základních periodických) a Jan Sedláček je jedním z našich nejcitovanějších autorů z tohoto oboru. Jeho studie jsou teoreticky fundované i materiálově podložené nově vyhodnoceným materiálem, zejména dialektickým. Balkánskou konvergencí v souvislosti s morfosyntaktickým vývojem jiných evropských jazyků se zabývá také Helena Kurzová ve svém článku *Morphosyntaktische Entwicklung der indogermanischen Sprachen (unter besonderer Berücksichtigung der Balkansprachen)*. *Listy filologické* 115, 1992, 5–25. Hana Gulová se ve své monografii o rodu bulharských substantiv zabývá také problematikou přejatých jmen, hlavně z turečtiny a řečtiny³, rodu přejatých substantiv z turečtiny do bulharštiny věnovala nadto speciální článek.⁴ Sáva Heřman se zabýval v poslední době sociolingvistickou situací a otázkami jazykové politiky na Balkáně, v obecněji zaměřených příspěvcích *Státnost a „státní“ jazyk*. *Práce z dějin slavistiky* 15, 1992, 129–137 a *Graphemics and/or its orthography as a distinctive feature of any literate social group*. *Slovo a slovesnost* 54, 1993, 178–180, zde v souvislosti s ideologickým zneužíváním orthografie. Sociolingvistický charakter Balkánu vystihl Ivan Dorovský v zásadním příspěvku *Bilingvismus, diglosie a tzv. mikrojazyky na Balkáně*. *SPFFBU A* 35, 1987, 35–43 i v dalších příspěvcích, z nichž bych ještě uvedla příspěvek *O balkánských slavjanských mikrojazykách*. *Opera Slavica (Brno)* 2, 1992, 24–27.⁵ Důležitou součástí areální lingvistiky je problematika enkláv. Patří sem z námi sledovaného období studie zejména o jazyce v českých a slovenských enklávách v Banátě, publikované v časopisech *Les Études balkaniques tchécoslovaques* 6, 1986 (J. Skulina) *Slováci v zahraničí* 14, 1988 (Marta Botíková, Konstantín Palkovič) a *Lidé a země* 38, 1989 (Jan Jankovič).⁶

Areální disciplínou kat' eksochen je onomastika, která má u nás již tradičně vynikající úroveň teoretickou a bohaté materiálové rozpětí. Přední teoretik onomastiky Rudolf Šrámek napsal v tomto období několik významných příspěvků, např. *Principy srovnávacího studia slovanské oikonymie*. *Slavia* 60, 1991, 113–121, *Areálové vlastnosti apelativ a proprií. Češtinář (Hradec Králové)* 2, 1991/92 11/12, *K hranici domácího a cizího v onymii*. *Acta Univ. Lodzianis. Folia Linguistica* 27, 1992, 317–324. I v našem období se některé příspěvky týkají jmen z území balkánského a jihoslovanského, např. Miloslava Knappová, *Z novějších prací jugoslávské antroponomastiky*. *Onomastický zpravodaj* 29, 1988, 155–159. dále např. Avenariova recenze o práci týkající se slovanských elementů v řeckých toponymech v *Byzantynoslavikách* 49, 1988.

Chápeme li lingvistickou balkanistiku šíře než výzkum balkanismů v období maximální konvergence a zahrnujeme li do ní také vývoj na úrovni jazyků spisovných, patřila by do tohoto vyčleněného přehledu prací neomezených pouze na jazyky slovanské, i značná část studia staroslověňštiny, založená na konfrontaci staroslověňštiny s řečtinou a latinou. Především Radoslav Večerka přitom sleduje i aspekt relevantní pro balkánskou konvergenci na úrovni lidových jazyků, respektive spontánnějšího vyjadřování. Pojednám však o výzkumu staroslověňštiny jako o celku až v slavistické části mého přehledu, ke které právě docházím.

Z bádání pohybujiícího se uvnitř jedné z jazykových skupin zastoupených na Balkáně ovšem v našich poměrech převládá slavistika. Ostatně je právě uvnitř slavistiky mnohonásobné vrstvení areálních vztahů na vztahy genetické a s tím související graduálnost pojmu balkánský jazyk obzvláště markantní.

Vzhledem k rozvoji slavistického bádání, který v posledních letech ještě zintenzivnil, je celá produkce těžko v úplnosti zachytitelná. Zvláště když sem patří i část prací obecně slavistických, pokud v menší či větší míře zachycují problematiku balkánských a jihoslovanských jazyků. Převládají zde práce syntaktické a studium slovní zásoby.

Z první oblasti lze uvést řadu studie Heleny Běličové o problematice vedlejších vět i jiných větných typů publikované zejména ve Slavii (zjišťovací otázky Sl 58, 1989) a v Slavica Slovaca (nepravé věty časové SlSl 21, 1986)⁷ Toto studium vyústilo v monografii sepsanou společně s Janem Sedláčkem⁸, o jehož studiích o vedlejších větách jsme se zmínili již výše.⁹ Velmi výrazně je zastoupeno srovnávací hledisko ve studiích Ludmily Uhlířové týkajících se slovanské nominální fráze, a to především otázek slovosledu¹⁰ a kategorie určenosti: Slavia 57, 1988, 138–151, 268–281, Slavia 61, 1992, 45–52, dále z nejnovějších studií: Inovační procesy v slovanské nominální skupině: procesy determinační. Slavia 62, 1993, 131–143; Některé gramatické inovační procesy v slovanské nominální skupině Slavia 62, 1993, 291–298. Dominantní je u Uhlířové srovnání bulharštiny s češtinou, významné pro konfrontaci balkánského a středo-evropského areálu. Podobně je významné studium slovensko jihoslovanských vztahů, srov. např. Adriana Ferenčíková, Niektoré slovensko-južnoslovanské paralely pri vyjadrení medzivetného časového vzťahu. Slavica Slovaca 24, 1989, 13–21. Z novějších studií Heleny Běličové srov. v této souvislosti ještě článek o kvantifikujících adverbialních určeních v Slavii 61, 1992, 119–136. Z novějších studií ze slovanské syntaxe lze ještě uvést Jiřího Jiráčka, K otázce užití infinitivu ve vedlejších větách účelových v současných slovanských jazycích. Slavia 62, 1993, 483–488.

Etymologie a historická lexikologie je zastoupena četnými studiiemi souvisejícími z prací na etymologických slovnících, slovanských jazků a etymologického slovníku staroslověnského. Z řady studií Evy Havlové uvádím K sémantickému vývoji slov. věk. *Slavia* 61, 1992, 467–472 jako příkad studie spojující vlastní etymologii s výkladem o dalším významovém vývoji, s odlišením složky předkřesťanské a složky rozvíjející se již na řecko–latinském základe. Studie Ilony Janyškové. o jménech keřů a stromů¹¹, Pavly Valčákové o slovese klevetati *Slavia* 61, 1992, 473–477 jsou další příklady studií vykládajících i jihoslovanský materiál. Žofie Šarapatková doložila v článku publikovaném v SPFFBU A, 34, 1986 význam dialektického materiálu pro etymologii.

Náš přední badatel v oboru historické lexikologie, Igor Němec, soustředil v námi sledovaním období svou pozornost převážně na slovník související s kulturou duchovní, to především na jazyk magie. Teoreticky a v širších indoevropských souvislostech o tom jedná ve sborníku věnovaném Radoslavu Katičičovi¹², dále srov. zejména Obřadní maska v slovanské démonologii, *Slavia* 57, 1988, 241–249, K ranému vývoji slovanských výrazů abstraktních, zejména filozofických. *Slavia* 60, 1991, 321–328, Vztah k přírodě ve světle středověké slovní zásoby, *Slavia* 62, 1993, 241–247. Řada příspěvků ze srovnávací slovanské lexikologie byla publikována v *Slavica Slovaca*, srov. Anton Habovštiak o slovesh rataj a pachar SISI 23, 1987, 53–59, týž, Slovenské názvy dobytky v slovanskom kontexte *Slavica slovaca* 26, 1991, 62–67, Rudolf Kuchar o slově drevo SISI 23, 1988, 33–42 aj.

Z historicko srovnávací morfologie lze jmenovat studii Jana Petra o slovanském supinu (*Československá slavistika – Lingvistika* 1988, 5–14). Jihoslovanský materiál respektuje Josip Vrana ve své studii o participiu prezenta se sufixem –a (*Slavia* 60, 1991, 308 – 315).

Hláskosloví je zastoupeno hlavně studii Vladimíra Šaura, vyšlymi v letech 1985 až 1991, srov. souhrnně *Chronologie slovanských prejotací*. *Slavia* 60, 1991, 287–299. V roce 1987 vyšla v Brně 1987 *Lamprechtova Praslovanština*, které se dostalo četných recenzí a která obsahuje i kapitolu o vývoji hláskoslovných systémů jednotlivých slovanských jazků.

Z rozsáhlého studia staroslověnštiny vyšlo v tomto období vedle slovníků další významné dílo, které reprezentuje naši slavistiku. Je to Večerkaova staroslověnská syntax. Zásadním příspěvkem k charakteristice staroslověnštiny a její moravské redakce je též jeho článek *Postavení staroslověnštiny v komplexní jazykové realitě staré Moravy*. *Slavia* 62, 1993, 227–233. R. Večerka rozvinul promyšlenou metodiku studia staro-

slověnské syntaxe v jejím vztahu k syntaxi řecké. V našem období o tom vykládá také ve článku *Asymetrický model řecko–staroslověnské překladové ekvivalence synonymických a dubletních syntaktických konstrukcí*. SPFFBU A 34, 1986, 33–39. Staroslověnkou syntax zachycuje Večerka v opoře na širší srovnávací základnu baltoslovanskou a ve vztahu k balkanistické problematice.

I v tomto stručném přehledu studia staroslověnštiny nemůže chybět zmínka o nových nálezech na Sinaji, o jejichž významu psal V. Mareš především ve *Slavii* 60, 1991, 225–231 (*Význam staroslověnských rukopisů nově objevených na hoře Sinaji*), a ve *Slavii* 62, 1993, 125nn. (*Význam staroslověnských rukopisů nově objevených na hoře Sinaji. K hlaholským rukopisům 3/N a 4/N*). Mezi hlaholskými rukopisy jsou také dosud chybějící části *Psalteria* a *Euchologia* sinajského, které jsou z podnětu profesora Mareše zpracovávány a excerpovány pražsko–brněnským týmem staroslověnského slovníku. Staroslověnštině věnoval V. Mareš v našem období ještě další příspěvky, a to jak příspěvky obecnější hodnotící staroslověnštinu jako jeden z pilířů evropské vzdělanosti, tak věnované speciálním problémům lingvistickým a filologickým.

Řada studií se zabývá vztahy různých redakcí staroslověnštiny, a zejména problematikou redakce české, jen výběrově zde uvádím studie z poslední doby: Emilie Bláhová, *Ke klasifikaci českocírkevněslovanských památek*. *Slavia* 62, 1993, 427–442, *Staroslověnský Život Benediktův*. *Slavia* 61, 1992, 395–408, Václav Konzal, *Otazníky kolem církevněslovanské Modlitby k sv. Trojici a českých vlivů na literaturu Kyjevské Rusi*. *Slavia* 60, 1991, 232–247, Šimon Ondruš, *Ešte raz o genéze moravizmu–panonizmu* *Slavia* 60, 1991, 380–383.

O vztahu cyrilometodějské a přeslavské tradice jedná Radoslav Večerka, *K charakteristice jazykové normy starobulharského literárního centra přeslavského*. *Slavia* 61, 1992, 375–381, srov. též V. Tkadlčík, *K rekonstrukci Abecední modlitby Konstantina Přeslavského*. *Slavia* 61, 1992, 303–373.

Makedonskou redakcí církevní slovanštiny obecně a makedonským apoštolem speciálně se zabývá Zdenka Ribarova v *Slavii* 60. 1991, 248–263 a 336–337.

Významné jsou studie Heleny Bauerové o charvátskohlaholských textech a jejich předlohách, srov. *K morfologickým archaismům textu proroka Jonáše v breviářním a parimejním čtení AUPO* *Philologica* 56, 1987, 197–203, *K problematice předloh textu proroka Jonáše v charvátskohlaholských breviářích*. *Slavia* 58, 1989, 353–364, *K staroslověnskému překladu knihy proroka Joela*. *Slavia* 62, 1993, 455–462

Důležité pro kulturní orientaci středoevropského areálu jsou také staročeské hlaholské texty, zpřístupněné a studované Ludmilou Pacnerovou: Staročeské hlaholské zlomky (kritické vydání). Rozpravy ČSAV 1986. 123. str., Hlaholice v české písařské práci v Listy filologické 111, 1988, 468–470. Rovněž kulturní analogie jako je východofranská obdoba staroslověnského Proglase analyzovaná v článku Hildegardy Bokové a Viktora Viktory v Listech filologických 115, 1992, 132–143 patří do námi sledovaných kulturně areálních souvislostí. Nelze tu jmenovat všechny články, ani z poslední doby, věnověné filologickému rozboru staroslověnských textů. Uvedu však ještě některé práce z poslední doby věnované jednotlivým jazykovým jevům: Eva Pallasová, Sémantika možnosti a nutnosti v staroslověnině. Slavia 60, 1991, 264–274, Žofie Šarapatková, Stsl. prefixy před- a pro- s významem „před“ Slavia 60, 1991, 284–286.

O jménech hlaholských písmen nově pojednal V. Šaur v Slavii 62, 1993, 443–442. Článek Petra Peňáze, Kodex supraslský o poštilosti a fikovniku. Slavia 57, 1988, 264–267, nás přivádí k problematice staroslověnsko-řeckých lexikálních korespondencí a tím zároveň k práci na řecko-staroslověnskému indexu k staroslověnskému slovníku, o jehož nové koncepci informovala a ukázky předložila Jana Švábová, Ke kopecpi řecko-staroslověnskeho indexu. Slavia 60, 1991, 329–335.

Pokud jde o jednotlivé balkánské jazyky, jsou to zase na předním místě jazyky slovanské, jejichž studium je u nás dobře zajištěno i obecně, a jsou zkoumány i z balkánského hlediska. Pokud jde o bulharštinu, uvedla jsem výše práce Hany Gulové o rodu, bulharština má prvořadě postavení v balkanistických studiích Sávy Heřmana a vedle srbštiny a chorvatštiny Jana Sedláčka, srov. např. Vyjadřování korelativnosti v slovanských azycích, zvl. v bulharštině. AUC – Slavica 2–3, 1987, 125–130. Některé z hláskoslovných studií Vladimíra Šaura jsou věnovány speciálně bulharštině, např. pojednal o měkostních korelacích, a vrátil se také k problematice bulharských slovesných časů, kterou se již dříve zabýval.

Zmínila jsem se již také o jiném aspektu studia relevantním pro areální lingvistiku, a to srovnání s jazyky sousedního středoevropského areálu. Výše jsem uvedla hlavně ty studie, které mají širší slavistický srovnávací základ, pro konfrontaci bulharštiny s češtinou srov. ještě z prací Ludmily Uhlířové, K typologické charakteristice bulharského slovosledu. Slavica Slovaca 26, 1991, 3–11 a dále její články o kategorii určenosti a anafoře v časopise Săpostavetelno ezikoznanie, dále též studii Mileny Pířkrylové, K semantice konstrukci se slovesem mít a jejich překladu do ruštiny, bulharštiny a srbochorvatštiny. Slavia 59, 1990, 337–343. Konfrontaci bulharské a české vědecké terminologie se zabývají Vačkova,

Kina – Vačkov, Koljo, Iz českata i bálgarskata ekologična terminologija. /Termini ot oblasta na ekologičното obrazovanie? Práce z dějin slavistiky 15, 1992, 139–150, o chemické terminologii pojednali v Les études balkaniques tchécoslovaques.

Soustavná pozornost byla u nás věnována makedonštině, zejména zásluhou Ivana Dorovského, který o ní pravidelně referoval v recenzních rubrikách.

Srbštinu a chorvatštinu sleduje v balkánských souvislostech Jan Sedláček, jednal ještě o problematice ireálu (Slavia 58), o vyjádření kauzálního vztahu (Slavia 59).¹³ Studium srbštiny a chorvatštiny se zřetelem k jejímu přechodnému postavení těchto jazyků mezi balkánským a středoevropským areálem, na úrovni dialektů i variant spisovného jazyka (včetně sedmihradské chorvatštiny) patří jistě k aktuální oblasti bádání. To platí rovněž pro slovinštinu jako jazyk geneticky jihoslovanský, ale patřící k středoevropskému areálu. Zde lze očekávat od prohlubené konfrontace slovinštiny a čestiny osvětlení této problematiky.

Z neslovanských jazyků balkánských je u nás novořečtina výborně reprezentována Růženou Dostálovou, jejíž těžiště je sice v literárních studiích, ale přispívá i ke studiu o pozdní a nové řečtině, v našem období je to článkem Zu einigen unklaren Wörtern aus den Papyri Graecae Wessely Pragenses (Noch einmal zu ἀχαιος; τράπεζα; λούσον; στρεφωμάτια). Listy filologické 114, 1991, 102–103. Dostálová se také podílí významně na přípravě slovníků a příruček, spolu s Katarini Sgourdeou chystá právě vysokoškolskou učebnici nové řečtiny.

Pokud jde o rumunštinu, jsou tu příspěvky Zdeňka Wittocha k problémům vývoje rumunštiny, výše zmíněný výklad v Studia balkanica Bohemoslovaca a teze přednášky v Kruhu moderních filologů v Jazykovědných aktualitách 23, 1986, 24–25. Analýze současné rumunštiny se věnuje Jiří Felix, v tomto období jde zejména o slovní druhy.¹⁴ V tisku je jeho referát o užití rumunského členu, přednesený na francouzsko–rumunské konferenci v Paříži roku 1991. Analogicky ke slovanským jazykům, patří do balkanistiky v námi sledovaném širším pojetí i práce obecně romanistické, pokud zahrnují rumunštinu, zvláště jde-li o jevy pro balkánské jazyky charakteristické, srov. např. článek Růženy Ostré o signalizování přímého objektu v románských jazycích.¹⁵ Soustavné zachycení této literatury však nebylo pro tuto zprávu možné.

Albánštiny se týká posmrtně vydaný článek Václava Poláka o etymologii jména Shqiptar ve Slavii 59, 1990¹⁶

Turečtina v balkanistických souvislostech je zastoupena spíše v příspěvcích slavistických, jednajících o slovech tureckého původu v jihoslo-

vanských jazycích. Turkolog, který by byl zaměřen na kontakty turečtiny se sousedními jazyky nebo na studium gagauzských dialektů u nás, pokud vím, není. Máme však jinak zastoupeno studium turečtiny řadou příspěvků, od Luďka Hřebíčka, Jiřího Krámského, tentokrát hlavně z hláskoslovné oblasti a kvantitativní metodiky.¹⁷

Sledovala jsem ve své zprávě širší pojetí balkanistiky, zahrnující systematické srovnání jazyků balkánského areálu a jejich vývoje na úrovni mluveného jazyka a spontánního vývoje, i na úrovni spisovných jazyků. Odpovídá to jak pojetí areální lingvistiky tak balkanologickému výzkumu v oblasti kultury, který rovněž zahrnuje kulturu lidovou, folklorní i kulturu vyšší. Intenzivní balkánská konvergence, v jejímž důsledku je možno mluvit o jazykovém svazu a o společném morfosyntaktickém typu balkánských jazyků, zůstává ovšem jako jev pro balkánský areál charakteritický stále v centru pozornosti. Systematické srovnání balkánských jazyků v různých etapách vývoje a na různé vertikální úrovni naopak přispívá k lepšímu pochopení podmínek, dosahu a důsledků této konvergence a umožňuje přesněji definovat shody a rozdíly. Pokud jde o vztahy balkánského areálu k ostatním areálům Evropy, vyzdvihla jsem konfrontaci s areálem středoevropským, též vzhledem k našim možnostem přispět k osvětlení této problematiky.

POZNÁMKY

- 1 Z balkanistického hlediska podala nedávno Jiřina Smrčková, zatím v přednášce v balkanistické sekci JS, podnětnou konfrontaci balkanistického díla Skaličky, Havránka, Horálka a Trosta.
- 2 Srov. též Jazykový konstrukt pro společnou komunikaci. Problémy interlingvistiky (Bratislava 1987), 56–64
- 3 Hana Gulová, Kategorie gramatického rodu substantiv v bulharštině. Praha: Univ. Karlova 1988. 243 s.
- 4 H. Gulová, The grammatical gender of originally Turkish nouns in Bulgarian. EBT 7, 1987, 177–206.
- 5 Srov. dále např. Homo balkanicus Universitas 23, 1990, 42–48.
- 6 Botíková Marta, Poznámky k výskumu povedornia etnickej príslušnosti u krajanských detí. Slováci v zahraničí 14, 1988, 172–189 Jan Jankovič, Slováci v juhoslovanskom Banáte. Lidé a země 38, 1989, 12, 545–547 Konštantín Palkovič, Z nářečových materiálův Slovákov v Rumunsku. Slováci v zahraničí 14, 1988, 190–198 J. Skulina, Zum Problem des Einflusses der rumänischen Schriftsprache auf den tschechischen Dialekt in der Ortschaft Šumița in rumänischen Banat. Les Études balkaniques tchécoslovaques 6, 1986, 41–45
- 7 Srov. též článek o vedlejších větvích okolnostních v AUC – Phil. – Slavica 1987.
- 8 Helena Běličová, Jan Sedláček, Slovanské souvětí. Praha: Academia 1990. 227 s.
- 9 Srov. též jeho studii K otázce slovanské elipsy. Slavica 57, 1988, 378–386
- 10 Ke slovosledu viz též AUC Ph.SI 1987 a Knížka o slovosledu. Praha: Academia 1987. 160 s.

- 11 Nazvanija bereskleta v slavjanskich jazykach. *Etimologija* 1985. Moskva 1988, 39–49
Pojmenování modřinu v slovanských jazycích *SFFBU A* 36, 1988, 103–110 *Sémantická motivace názvů dubu ve slovanských jazycích. Slavia* 60, 1991, 275–283
- 12 Magisches Denken und die archaische Schicht des Wortschatzes. *Croatica, Slavica, Indoeuropaea*. Wien 1990, 163–170 *Srov. též Etimologija* 1984. Moskva 1986, 156–162; *Listy filologické* 110, 1187, 32–39
- 13 Jan Sedláček též sepsal „srbocharvátskou“ mluvnici: *Stručná mluvnice srbocharvátštiny*. Praha: Academia 1989. 269 s.
- 14 Contribuții la paradigmatica părților de vorbire din limba română. *Studii și cercetări lingvistice* 41, 1990, 433–446 *Privitor la delimitarea părților de vorbire (cu referire specială la limba română)* *Romanistica Pragensia* 16, 1988, 129–133.
- 15 Marques du complément d' object direct dans les langues romanes. *Études Romanes de Brno* 17, 1986, 57–64.
- 16 Considérations étymologiques sur l' alb. Shqiptar „Albanais“ *Slavia*, 59, 1990, 347–349.
- 17 Luděk Hřebíček, The constants of the Manzerath/Altmann law. *Quantitative Linguistics* 45, 1990, 61–71, *Quantitative Studies. Handbuch der türkischen Sprachwissenschaft* T. 1. Budapest 1990, 371–387, Jiří Krámský, *Phonetics and Phonology. Handbuch der türkischen Sprachwissenschaft* T. 1. Budapest 1990, 302–334.